Seznam příloh

Příloha č. 1: Strukturovaný rozhovor se šéfredaktorkou Radia Wave Barborou Šichanovou (text)

1. **Jak byste popsala jazykový styl Radia Wave? Máte nějakou vědomou strategii pro jeho utváření?**

   Pro Radio Wave samozřejmě platí stejně jako pro všechny ostatní stanice Českého rozhlasu, že tím základním a výchozím dokumentem a nějakou normou, ze které vychází i požadavek na jazykový projev, je Kodex Českého rozhlasu – článek 16, který ten jazykový projev upravuje a který stanovuje takovou základní optiku, skrz kterou se díváme na ten základní projev, je kultivovanost. Vyjadřování moderátorů, redaktorů a tak dále by mělo mít parametr kultivovanosti. Měl by být nějakým vzorem správného užívání jazyka, ale samozřejmě vždy s ohledem na srozumitelnost, žánr, cílovou skupinu apod. Ta kultivovanost je důležitá, protože pochopitelně Český rozhlas už z podstaty hodnot, které zastává a respektují je i moderátoři a redaktoři, může mít normotvorný význam. To, jaký projev moderátoři nebo redaktoři volí, velmi záleží na žánru, na tématu a tak dále. Nabízí se říct, že takovým standardem je spisovný jazyk, což nepřekročitelně platí jako povinnost u zpravodajských a publicistických formátů. To platí samozřejmě i pro Radio Wave, které není zpravodajskou stanicí, ale spíše life-stylovou, i když pochopitelně zpravodajství a publicistiku zde máme také, takže tam držíme tenhle způsob vyjadřování. Jinak ale platí to, že mimo zpravodajství a publicistiku se pořád snažíme o to, aby jazyk, který používáme, byl srozumitelný pro naší cílovou skupinu, abychom opravdu nemluvili jiným jazykem, to znamená, nebyli tady pro jinou věkovou skupinu než zhruba to ohraničení 20 až 30 let, což je takový průměr cílové skupiny Radia Wave. Abychom byli ve vyjadřování pestří, abychom nepoužívali klišé, abychom nezplošťovali významy atd. Abychom dokázali být zkrátka adekvátní vůči tomu, co potřebujeme popsat, nebo jak danou situaci formulovat, abychom nepřispívali i nějakým stereotypům a podobným věcem. Vedle jednoho typu projevu u zpravodajských a publicistických formátů máme na druhé straně mladistvě znějící formáty life-stylového charakteru typu Buchty nebo Slejvák. Popkulturní pořad Buchty je vlastně takový girltalk Ivany Veselkové a Zuzany Fuksové. V obou případech by znělo asi zvláštně, kdyby se dvojice moderátorů a moderátorek bavila vyloženě spisovně, nebo výrazněji spisovně s užitím obecné češtiny. Tam je zjevné, že ta hranice užití nejen obecné češtiny, ale například i anglicismů, je posunutá, ale zároveň by měla být srozumitelná pro danou cílovou skupinu. Ta angličtina hlavně u mladé generace běžně vstupuje do projevu a stává se jeho součástí, tudíž když něco řeknete v angličtině, nebo použijete nějaký obrat, tak vlastně v tom významu mnohem líp trefíte hřebíček na hlavičku, než kdybychom použili český výraz, byť ho můžeme snadno najít, nebo by nebyl problém s jeho naformulováním. Ale záleží, posuzujeme případ od případu. Ta škála toho, jak rozmanitou češtinu používáme na Radiu Wave, je opravdu velmi široká. Myslím, že dobrou ukázkou mohou být i hrané seriály, které na Wavu produkujeme, což jsou v podstatě rozhlasové hry typu Rozchod, Neklid, Zkouškový atd. V zásadě to jsou umělecká díla, v jejichž případě běžně bývá použita spíše spisovná čeština, nebo čeština formálnějšího ražení. Pakliže chceme, aby se s postavami náš posluchač dokázal identifikovat, tak potřebují mluvit jazykem, který pro ně bude srozumitelný, autentický, ke kterému se dokážou vztáhnout. Tento jazyk, vzhledem k tomu, že jde o umělecké dílo, může zahrnovat např. i vulgarismy, které samozřejmě jinak v proudovém vysílání

svoje místo mít nemohou, protože by to bylo jednoznačné porušení Kodexu Čro. Když cítíme, že je pro danou situaci, v případě dramatického útvaru a žánru, na místě použít expresivnější výraz (např. když se postavy hádají), tak ho tam dáme a náležitě ošetříme dílo tak, abychom buď výraz z části vypípli, nebo ho tam necháme, ale dílo zprvidla ošetříme v úvodu tzv. disclaimerem - dáme vědět, že ten kus obsahuje vulgarismy. Je ale třeba posuzovat každý případ jednotlivě.

2. **Jakou roli podle vás hraje jazykový styl ve vnímání a popularitě Radia Wave mezi posluchači?**

Jazykový styl je škála úměrně žánrům, formátům a publiku. Pokud máme program, který se věnuje např. náboženství a spiritualitě, kde jsou většinou tři moderátoři, tak bude asi méně neformální než formát, který je o popkultuře, celebritách, influencerech atd. který má publikum v rozmezí 20–25 let. Takže je to hodně proměnlivé, ale přestože jsou projevy rozmanité, tak by stále měly působit kultivovaně, nevulgárně. Zkrátka nepůsobit jako když sedím s přáteli v hospodě, pardon za tento příměr.

3. **Jak důležitá je podle vás jazyková identita pro budování vztahu s publikem?**

Myslím, že je důležitá velmi v tom smyslu, že musíme mluvit nějakým typem jazyka, abychom byli pro cílovou skupinu a pro naše publikum srozumitelní, relevantní. Aby si o nás nepomysleli, že poslouchají někoho, kdo je o generaci či o dvě starší a zároveň to dělat způsobem, který je uvěřitelný a autentický. Pokud tedy chcete udělat obsah, který se má vztáhnout k lidem kolem 20-25 let, tak aby ho brali, líbil se jim, věřili mu a aby pro ně byl něčím co má potenciál k tomu, aby ho měli rádi. Těžko takový obsah budou připravovat lidé, kteří jsou o dvě generace starší, čímž nechci být ageistická, ale tak to prostě je. Nese to s sebou i nějakou flexibilitu jazyka, ale zároveň je potřeba říct, slovy Martina Proška, což je ředitel Ústavu pro jazyk český AV, že mezi tou zmiňovanou kultivovaností a spisovností jazyka není symetrický vztah. Kultivovanost je spíše adekvátnost použití jazyka v nějaké situaci, protože v momentě, kdy např. použijete spisovnou češtinu s přáteli v hospodě, tak se na vás asi všichni budou dívat divně a úplně kultivovaně působit nebudete. Spíše vás budou mít za někoho, kdo je nabubřelý apod. Naopak v situaci, která vyžaduje opravdu spisovný formální typ projevu, bude někdo mluvit jako s přáteli v hospodě, nebo využívat hodně hovorových výrazů atd., tak hrozí, že ho to publikum nebude brát vážně. Takže znovu, snažíme se volit takový způsob vyjadřování, který je adekvátní situaci, publiku, žánru atd.

4. **Vnímáte jazyk jako součást značky Radia Wave? Jakým způsobem?**

Myslím, že Radio Wave má velmi širokou škálu použití jazyka - od spisovnosti až po používání anglicismů a místy obecné češtiny atd. Myslím si, že tohle je pro nás opravdu v rámci Českého rozhlasu do jisté míry unikátní. Možná tak by se ta identita dala zarámovat, byť si myslím, že je to velmi komplikované a v mnoha oblastech použití jazyka nejednoznačné.

5. **Jsou na Radiu Wave stanovená nějaká interní pravidla nebo nepsaná dohoda ohledně jazyka, kterou moderátoři dodržují?**

Myslím, že se na to dá aplikovat to, co jsem až do této chvíle řekla. Samozřejmě s tím rozdílem, že trochu jiný typ vyjádření bude fungovat v textové podobě a jiný v mluvené podobě.
Hodí se zmínit, že noví moderátoři proudového vysílání si musí, stejně jako všichni ostatní spolupracovníci, přečíst a dodržovat Kodex Čro. Nový moderátor prochází náborem, kdy zjišťujeme, jaký

má přehled, jazykovou výbavu, jestli se na tu pozici vůbec hodí apod. Proces zaškolování následně trvá až půl roku, daný člověk vysílá cvičně za asistence hlasové lektorky a vedoucí moderátorů jak my říkáme „do zdi." Jsme jedna, tuším, ze dvou stanic Českého rozhlasu, kde si moderátor v zásadě odbavuje vysílání sám, jelikož nemáme technika, který běžně sedí v režii a odbavuje vysílání. Takže na moderátorovi není jen naučit se projev a moderátorské řemeslo, ale zároveň obsluhovat mixážní pult a software. Chvíli to trvá, než se člověk naučí kombinovat ty 2 aktivity. Po každém cvičném vysílání si společně s hlasovým lektorem a vedoucím moderátorů nahrávku projdou a řeší se jazykový projev, strukturu vstupu, informační hodnota sdělení, jazyková úroveň, dodržování Kodexu apod. Takže to zcitlivování moderátorů a redaktorů se odehrává už během zaškolování.

6. **Jak vědomě pracujete s anglicismy? Jsou pro vás spíše přirozeným prvkem komunikace, nebo je vnímáte jako součást image Radia Wave?**

   Nedávno jsem komunikovala s ředitelem Ústavu pro jazyk český AV, ten říká, že pronikání anglicismů do češtiny je přirozený jev a nelze ho odmítat. Ale pochopitelně platí, že záleží na mnoho okolnostech, do jaké míry bychom anglicismy měli používat – řešíme srozumitelnost, vhodnost používání výrazu, jestli neexistuje lepší český ekvivalent apod.
   Pokud tušíme, že na první dobrou nemusí být daný anglicismus tak srozumitelný, tak se snažíme v textu do závorky uvádět význam v češtině. Ale není to úzus, je to na nějakém citu a citlivosti editorů, jak tu danou formulaci vnímají a pokud usoudí, že je potřeba to nějakým způsobem dovysvětlit. Pokaždé se snažíme na danou věc dívat skrze srozumitelnost, víme, že vysvětlit anglicismus v závorce nás nic moc nestojí. Ale je to případ od případu, asi nebudeme nikomu vysvětlovat, co to znamená slovo cool. Stejně tak nebudou polovinu věty tvořit anglické výrazy, když primárním jazykem je pochopitelně čeština.

7. **Jak vnímáte používání nespisovné češtiny a kolokvialismů? Je to pro vás přirozené, nebo je to součást vědomé stylizace Radia Wave? Snažíte se mluvit spíše neformálně, nebo se držíte určité úrovně formality?**

   Samozřejmě se nám i tyto výrazy do vysílání dostanou. Autoři, autorky, moderátoři a moderátorky pořadů, potažmo podcastů, ale i proudoví moderátoři, jejich role je především to, že jsou živě posloucháni a jsou, řekněme, v uvozovkách pro posluchače a posluchačky kamarádi, jejich spojenci. Jsou tedy někým, na koho se posluchači dokážou naladit, s kým se dokážou identifikovat, kdo je má bavit a kdo jim má zprostředkovat určitou atmosféru. Pokud nebudou znít lidsky, autenticky, uvěřitelně, tak se jim to nepodaří. Naším úkolem není, abychom zněli jako stroje, posluchač je na prvním místě, ale ne za každou cenu, samozřejmě za dodržování nějaké úrovně kultivovanosti. Že se nám do projevu občas vloudí obecná čeština, nespisovná čeština apod. se stává, snažíme se být posluchačům blízko, ale držet si určitou jazykovou úroveň.

8. **Do jaké míry řešíte jazykovou pestrost a variabilitu? Existují nějaké hranice, které nechcete překročit?**

   Ty hranice určitě existují. K té pestrosti, v současné době lidé, kteří pracuje na Radiu Wave jsou z většiny absolventi nebo studenti vysokých škol, což už samo o sobě předpokládá jazykovou úroveň, vybavenost a s ní i tu pestrost a schopnost jazyk variovat, přizpůsobovat a být citlivý vůči tomu, co nám ukládá Kodex Čro na jedné straně a na druhé pak chápat kritérium srozumitelnosti pro cílovou skupinu. Pokud se bavíme

o nějakých hranicích, o něčem, co nechceme překračovat, tak tady se bavíme jednoznačně o vulgarismech, které do vysílání Českého rozhlasu nepatří. Pokud je nějaká výjimka, musí být jasně ohraničitelná a odůvodnitelná, a to jsou např. umělecká díla, například rozhlasové hry. I tam je potřeba být velmi obezřetný vůči těm situacím, buď dané dílo ošetřit upozorněním v úvodu, nebo vulgarismy vypípnout.

Pro nás jako pro médium veřejné služby je naprosto nepřípustné a nežádoucí, abychom ve vysílání měli urážlivý či dehonestující typ jazyka. Nesmí zahrnovat ani projevy diskriminace, rasismu, nenávisti apod. Dáváme si pozor i na míru explicitnosti, protože existují situace, které se dají popsat mnoha způsoby. Tohle platí i pro skladby, které vybíráme do playlistu. Pokud víme, že skladba obsahuje nenávistné sdělení, což se většinou může týkat rapu, tak interpreta/interpretku a daný song nehrajeme. Pokud interpret překročí hranice i skrz například nenávistné výroky na sociálních sítích, tak zvažujeme, jestli někdo takový by měl mít v našem vysílání místo. Míra etiky je pro nás zásadní.

9. **Jak funguje práce s editory? Pomáhají vám nějak s jazykovým projevem?**

Editoři jsou seniorní členové redakce, kteří vedou zbytek redaktorů (to se týká i jazyka) a starají se o činnost redakce, především pořad Vlna, na který je kladen požadavek z té jazykové úrovně. To berou editoři samozřejmě v potaz.

10. **Máte v rámci redakce nějaké jazykové konzultace nebo workshopy?**

V Českém rozhlase máme oddělení vzdělávání, které má toto na starosti. Jeho součástí jsou jazykové expertky, které mají pravidelné lekce s moderátory apod. Pro každou stanici platí jiná pravidla, přísnější metody platí na moderátory zpravodajství, kde se ty požadavky týkají nejen jazyka, ale pokud vím, tak i řečových vad, intonace - otevřených koncovek atd. To jsou vše aspekty zvažované v případě projevu zpravodajství, které má ten standard na používání jazyka asi nejpřísnější. Oddělení vzdělávání pořádá různé jazykové semináře ve spolupráci s Ústavem pro jazyk český, tenhle týden nás čeká workshop s panem ředitelem Proškem. Workshopy bývají různě zaměřené, například na gender. Oproti jiným stanicím máme hlasovou lektorku přímo na stanici, tak není potřeba oddělení vzdělávání tolik využívat, ale věnujeme tomu velkou pozornost. Ta spolupráce s Ústavem pro jazyk český probíhá poměrně čile a na pravidelné a vřelé úrovni, což mohu i já ze své osobní zkušenosti potvrdit.

11. **Je pro vás důležité působit mladě? Myslíte si, že to posluchači očekávají?**

Chceme působit relevantně vůči konkrétnímu publiku a dané věkové skupině. Jestli je to mladě, to je otázka.

12. **Jak vnímáte rovnováhu mezi neformálností a profesionalitou v kontextu veřejnoprávního média?**

Člověk může být profesionální, a přesto může částečně používat i neformální jazyk. Pokud je ten projev celkově kultivovaný a srozumitelný a odpovídá dané věkové skupině, žánru apod. tak v tom nevidím rozpor, naopak. Pro mě profesionalita tkví v tom, že člověk nesleví ze svých hodnot a pořád se snaží vyjadřovat způsobem, který je kultivovaný, pestrý, zajímavý, přesný v tom, že je výstižný a zároveň mu rozumí i ta skupina, ke které mluví. To je ostatně rolí moderátorů jakéhokoliv média. Měli by být schopní předat určitý typ sdělení takovým způsobem, který je pro posluchače zajímavý a zábavný.

13. **Setkali jste se někdy s kritikou svého jazykového stylu? Jak jste na ni reagovali?**

Jednou za čas má někdo potřebu se vyjádřit k jednotlivostem, jako například proč jsme nějaký výraz použili/nepoužili. V zásadě to je často otázka subjektivního vkusu. Minulý rok byla jedna stížnost na míru užití jazyka, ta moje reakce na ní byla v souladu s tím, co jsem Vám řekla v těch předchozích odpovědích – kultivovanost, formát, žánr, přiměřenost, cílová skupina apod. Nelze si říct, že v Českém rozhlase všichni budou používat jazyk jedním způsobem. Pokud danému vyjádření rozumí lidé mezi 20-30 lety bez problému a nerozumí mu někdo, komu je 60+, což opravdu nemyslím špatně, tak mě to mrzí, ale naším úkolem (Radia Wave) je vysílat primárně pro určitou věkovou skupinu.

14. **Sledujete jazykové trendy v médiích a snažíte se je reflektovat?**

Trendy bychom našli ve veškerých slovníčcích, například slova, která používá generace Z. Je to asi podobné jako ty anglicismy, snažíme se být opatrní, ale pokud se to stane běžnou součástí projevu generace nebo cílové skupiny, tak bychom byli bláhoví, kdybychom před nimi plošně zavírali oči. Ale jsme vůči trendům opatrnější. Jsme daleko od toho na trendy automaticky naskočit a začít je používat. Bavíme se o tom, zvažujeme, v jakých případech co používat apod.

15. **Jak vidíte budoucnost jazykového projevu na Radiu Wave? Myslíte si, že se bude měnit?**

Byla bych moc ráda, kdyby to, co jsem tady popsala, mohlo platit dál. Abychom dokázali, a to je náš úkol, držet krok s mladou generací. Být pro ně srozumitelní, relevantní, být jejich spojencem a poskytovat jim zázemí, informace, kontext, zábavu a vzdělávat je. Ale i kultivovat, což lze i jazykem, samozřejmě. Nejhorší, co se může stát, je, když stanice s určitým typem publika spolu s ním stárne a zjistí, že vysílá pro někoho jiného a nedaří se jí získávat nové a mladé posluchače. V duchu tohoto přístupu je důležité mít oči a uši otevřené i vůči tomu jakým způsobem se mladí lidé vyjadřují a zároveň jaké poslání nám ukládá Kodex Čro. Je to neustálé balancování a hledání ideálního průsečíků.

Příloha č. 2: Dotazníkové šetření (tabulka)

Číslo otázky	Otázka	Možnosti odpovědí
1.	věk	15–20 20–25 25–30 30–45 45–50 50+
2.	pohlaví	Žena Muž
3.	Jaký máte vztah k Radiu Wave?	Poslouchám ho pravidelně a líbí se mi jeho styl. Mám ho rád/a, ale poslouchám spíše příležitostně. Poslouchám ho občas, ale nijak se s ním neztotožňuji.
4.	Cítíte se být součástí komunity posluchačů Radia Wave?	Ano, zcela

		Do určité míry Ne Nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a
5.	Máte pocit, že Radio Wave mluví „Vaším jazykem“?	Ano, velmi Spíše ano Spíše ne Ne vůbec
6.	Do jaké míry souhlasíte s následujícím tvrzením: Způsob, jakým se na Radiu Wave mluví, je důležitou součástí toho, proč ho poslouchám.	Souhlasím. Nesouhlasím.
7.	Máte pocit, že se moderátoři vyjadřují podobně jako Vy nebo Vaše okolí?	Ano Ne
8.	Působilo by na Vás vysílání Radia Wave věrohodně, kdyby se mluvilo přísně spisovným jazykem?	Ano, spisovnost zvyšuje důvěryhodnost. Možná, ale působilo by to odtažitě. Ne, ztratilo by to přirozenost.
9.	Jaký styl komunikace od moderátorů Radia Wave očekáváte?	Uvolněný a neformální Autentický, jako „mezi kamarády“ Přísně spisovný a formální Profesionální, ale přístupný Jiné:
10.	Všímáte si jazykového projevu moderátorů při poslechu podcastů?	Ano Ne
11.	Vnímáte, že jazyk Radia Wave ovlivňuje to, zda pořadům věříte / berete je vážně?	Ano, jazyk má vliv na moji důvěru k obsahu Spíše ano Spíše ne Ne, jazyk na to nemá vliv
12.	Které pořady Radia Wave znáte?	Buchty Hergot! Slast Startér Slejvák Balanc Čelisti Jiné:
13.	Jak často tyto pořady posloucháte?	Pravidelně Občas Zřídka Nikdy
14.	Očekáváte, že v pořadu Buchty (zabývajícím se mezilidskými vztahy, společností a popkulturou) bude jazyk:	Velmi uvolněný, hovorový, neformální Přiměřeně neformální Více neutrální až spisovný Jiná odpověď
15.	Myslíte si, že je přirozené, aby se v pořadu Startér (zaměřeném na novou hudbu a začínající interprety) objevovaly např. anglicismy, slang nebo odkazy na internetovou kulturu?	Ano, k tématu to patří Do určité míry ano Spíše ne Ne, očekávám jazykově „čistý“ projev
16.	Jaký jazyk byste očekával/a v pořadu Hergot!, který se věnuje náboženství a spiritualitě??	Formální, vážný, spisovný Profesionální, ale srozumitelný Uvolněný, včetně neformálních výrazů Nevadí mi ani slang nebo anglicismy, pokud je to přirozené
17.	Přijde Vám, že jazyk jednotlivých pořadů by měl odpovídat jejich obsahu a tématu?	Ano, jazyk musí ladit s tématem Může být i kontrastní, pokud je to záměr

		Jazyk by měl být jednotný napříč stanicí Nezáleží mi na tom
18.	Má podle Vás jazyk Radia Wave vliv na to, zda se s obsahem dokážete ztotožnit?	Ano, styl vyjadřování je pro mě klíčový Má určitý vliv Nehraje pro mě roli Nevím
19.	Jak důležitý je pro Vás styl komunikace při výběru rozhlasové stanice?	Velmi důležitý Poměrně důležitý Spíše nedůležitý Nerozhoduje vůbec